

**ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ ТА РЕГІОНАЛІСТИКИ

**СИЛАБУС
навчальної дисципліни**

**СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

Вид дисципліни (за компонентом ОПП): обов'язкова

Освітньо-професійна програма: Регіональний розвиток і просторове планування

Спеціальність: - 106 Географія

Галузь знань: 10 Природничі науки

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Назва факультету, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою: географічний

Мова навчання: українська

Розробник: д. геогр. н., професор Джаман В. О.

Профайл викладача:

[http://www.geoukr.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02personnel&data\[1594\]\[caf_pers_id\]=2051&commands\[1594\]=item](http://www.geoukr.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/02personnel&data[1594][caf_pers_id]=2051&commands[1594]=item)

Контактний телефон: (0372) 58-48-47, 0958758881

E-mail:

v.dzhaman@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle:

Консультації:

Вид консультацій	День проведення	Час проведення
Очні консультації	вівторок	10.00 – 11.00

Зміст

1. Загальна інформація.
2. Анотація до курсу.
3. Мета і завдання курсу.
4. Результати навчання (компетентності).
5. Організація навчання курсу.
6. Опис навчальної дисципліни.
7. Система оцінювання курсу.
8. Рекомендована література.

1. Загальна інформація.

Назва дисципліни	Сучасні концепції регіонального розвитку та раціонального природокористування
Викладач	доктор географічних наук, професор Джаман Василь Олексійович;
Контактні телефони	0958758881
e-mail	1) vasyl_dzhaman@ukr.net 2) v.dzhaman@chnu.edu.ua
Формат дисципліни	семестровий (2 (10) семестр)
Обсяг дисципліни	6 кредитів/ 180 годин
Посилання на сайт дистанційного навчання	
Консультації	Джаман В.О.: вівторок 14.30 – 15.30.

2. Анотація до курсу.

Навчальна дисципліна «Сучасні концепції регіонального розвитку та раціонального природокористування» належить до переліку обов'язкових навчальних дисциплін за освітнім рівнем «магістр», що пропонується в рамках циклу професійної підготовки здобувачів другого рівня вищої освіти на першому році навчання. Вона забезпечує формування у студентів професійно-орієнтованої компетентності системного суспільно-географічного і регіонального дослідження проблем регіонального розвитку та раціонального природокористування і спрямована на засвоєння теоретичних і практичних знань про особливості збалансованого розвитку і територіальної організації продуктивних сил і суспільства загалом, раціонального використання природних ресурсів і охорони оточуючого середовища, взаємодії природи і суспільства в системі «Природа – Людина – Господарство», вдосконалення вмінь та навичок регіональних досліджень набутих під час вивчення дотичних дисциплін за освітнім рівнем «бакалавр».

3. Мета і завдання курсу.

Метою викладання навчальної дисципліни є опанування знаннями про сучасні концепції регіонального розвитку та раціонального природокористування, необхідними для наукового аналізу соціально-економічних проблем розвитку регіонів України.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни є:

- розкрити поняттєво-термінологічний апарат дисципліни;
- ознайомитись із традиційними (раніше розробленими) концепціями регіонального розвитку;

- ознайомитись із сучасними концепціями регіонального розвитку;
- ознайомитись із сучасними концепціями раціонального природокористування;
- розкрити класифікацію регіональних проблем;
- ознайомитись із досвідом аналізу та дослідження регіональних соціально-економічних та екологічних проблем в світі;
- розкрити специфіку економічних, соціально-демографічних та екологічних проблем розвитку регіонів України.

4. Результати навчання (компетентності).

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. Працювати самостійно, розробляти стратегії та керувати часом. Здатність скеровувати зусилля, поєднуючи результати різних досліджень та аналізу, представляти результат вчасно.

ЗК 2. Здатність бути критичним та самокритичним. Вміти реально оцінювати власні можливості, результати та шляхи їх досягнення при розробці проектів та вирішенні завдань. Здійснювати критичне осмислення регіональних проблем.

ЗК 3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). Керуючись науково обґрунтованими принципами та особливостями перебігу суспільно-географічних процесів вирішувати нагальні проблеми з управління, планування та розвитку регіонів.

ЗК 4. Здатність знаходити, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел. Навички використання сучасних інформаційних технологій, картографічних та статистичних джерел інформації при планування розвитку регіонів.

ЗК 7. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні. Знання стандартів необхідних для наукового дослідження та публікування, включаючи критичну обізнаність та академічну доброчесність.

ЗК 8. Здатність працювати в команді. Здатність працювати в команді, виконуючи провідну роль, в міжнародній та мультикультурній групі. Відповідальність за внесок до професійних знань і практики та оцінювання результатів діяльності команд та колективів. Усвідомлення рівних можливостей і гендерних питань при проектуванні чи плануванні розвитку регіонів.

ЗК 9. Здатність мотивувати людей і досягати спільних цілей. Здатність виступати з усними повідомленнями, ставити запитання, дискутувати, вести ділове спілкування в усній або в письмовій формі.

ЗК 10. Здатність до сприяння, пропонування та збереження навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів.

ЗК 11. Здатність до розроблення та управління проектами. Здатність правильно розмовляти та писати згідно різних комунікативних стилів, а саме: неофіційного, офіційного та наукового.

ЗК 12. Здатність продовжити навчання з високим ступенем автономії.

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК 1. Здатність до використання законів, теорій, концепцій і парадигм природничої та суспільної географії, ідей для дослідження природно- і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації.

ФК 2. Розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку та взаємодії природи і суспільства й уміння їх використовувати у професійній, соціальній, педагогічній діяльності.

ФК 3. Здатність до наукового аналізу, в тому числі у міжнародному контексті, сучасних проблем та особливостей взаємодії природи і суспільства із застосуванням принципів раціонального використання територіальних ресурсів, основ законодавства у сфері природокористування, регіонального розвитку і просторового планування для розроблення пропозицій з оптимізації природокористування та забезпечення сталого розвитку.

ФК 4. Здатність планувати, проводити та публічно презентувати результати наукових досліджень, забезпечити зрозуміле донесення власних знань, висновків та аргументів до фахівців і нефахівців.

ФК 10. Здатність застосовувати уміння роботи з картографічними та статистичними базами даних, збору, узагальнення та обробки статистичної інформації та її графічної візуалізації у регіональних географічних дослідженнях.

Програмні результати навчання

Знання:

ПРН 4. Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, розроблення нових методів і процедур в географії та міждисциплінарних контекстах.

ПРН 5. Вміти виявляти, ставити та розв'язувати науковоприкладні проблеми, здійснювати критичну оцінку прийнятих рішень.

ПРН 7. Брати участь у розробленні програм та стратегій міського та регіонального розвитку, плануванні територій різного ієрархічного рівня.

Уміння і навички:

ПРН 9. Проводити фахову оцінку програм, стратегій і планів розвитку територій, здійснювати їхню геоекологічну і соціально-економічну експертизу та моніторинг.

ПРН 10. Застосовувати геоінформаційні технології, створювати та досліджувати моделі природно- і суспільно-географічних проявів розвитку геосистем, визначати можливості та межі їх застосування.

ПРН 11. Оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та геоекологічні наслідки реалізації управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму.

ПРН 14. Проводити фахову оцінку головним закономірностям глобальних проблем сучасності, глобалізації, глобалістики та їх вимог на регіональному та локальному рівнях через призму сталого розвитку.

ПРН 16. Дотримуватися морально-етичних аспектів досліджень, академічної доброчесності, професійного кодексу поведінки.

5. Організація навчання курсу.

Вид заняття	Обсяг курсу
Загальна кількість годин	180
у т.ч.:	
лекції	30
практичні роботи (семінарські)	15
самостійна робота	135
<i>Ознаки курсу:</i>	
Курс (рік навчання)	1 (5)
Семестр	2 (10)
Нормативний/вибірковий	нормативний

Методи навчання:
• словесні методи (лекція, співбесіда, консультація, дискусія, тощо), • практичні заняття, • наочні методи (презентації, ілюстрації, відеоматеріали, тощо), • робота з книгою: навчально- методичною, науковою, • електронне та інтерактивне онлайн-навчання (мультимедійні, дистанційні), • самостійна робота за програмою навчальної дисципліни.

6. Опис навчальної дисципліни

6.1. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи вивчення концепцій регіонального розвитку та раціонального природокористування.											
Тема 1. Вступ. Предмет, методи і завдання дисципліни «Сучасні концепції регіонального розвитку та раціонального природокористування».	11	2				9						
Тема 2. Огляд раніше розроблених напрямів і теорій економічного розвитку регіонів.	16	4	2			10						
Тема 3. Сучасні концепції регіонального розвитку та раціонального природокористування.	13	2	2			9						
Тема 4. Полімасштабність розвитку та концепції регіоналізації простору.	12	2	1			9						
Тема 5. Нерівномірність розвитку та концепції поляризації простору.	13	2	1			10						
Тема 6. Комплексність розвитку та концепції кластерно-мережевої організації простору.	13	2	1			10						
Тема 7. Суб'єктивність сприйняття розвитку та концепції перцепції простору.	12	2	1			9						
Разом за ЗМ1	90	16	8			66						
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2. Економічні, соціально-демографічні та екологічні концепції розвитку регіонів України. Концепції раціонального природокористування.											
Тема 8. Сутність та класифікація	14	2	1			11						

регіональних проблем соціально-економічного та екологічного розвитку.												
Тема 9. Економічні та соціально-демографічні проблеми регіонального розвитку України.	16	2	1			13						
Тема 10. Еволюція концепцій і економічних моделей природокористування.	14	2	1			11						
Тема 11. Методологічні засади, цілі та завдання концепції державної екологічної політики.	14	2	1			11						
Тема 12. Сучасні концепції раціонального природокористування в Україні.	14	2	1			11						
Тема 13. Концепція збалансованого (сталого) розвитку – шлях до збереження суспільства. Стратегія сталого розвитку України.	18	4	2			12						
Разом за ЗМ 2	90	14	7			69						
Усього годин	180	30	15			135						

6.2. Темі практичних (семінарських) занять

№	Назва теми
1	Традиційні (раніше розроблені) напрями і теорії економічного розвитку регіонів.
2	Концепції регіоналізації простору.
3	Концепції поляризації простору.
4.	Концепції комплексного розвитку та кластеризації.
5	Концепції перцепції простору.
6	Сутність та систематизація проблем регіонального розвитку.
7	Оцінка гостроти прояву та наслідків економічних проблем регіонального розвитку України.
8	Оцінка гостроти прояву та наслідків соціально-демографічних проблем регіонального розвитку України.

9	Оцінка гостроти прояву та наслідків екологічних проблем регіонального розвитку України.
10	Принципи раціонального природокористування в Україні.
11	Чинники розміщення галузей господарства в Україні та оцінка ефективності управління регіональним розвитком в умовах стратегії сталого і збалансованого розвитку.

6.3. Завдання самостійної роботи:

1. Концепція суспільно-географічного районування.
2. Суспільно-географічне районування України: сучасний етап.
3. Єврорегіони в Україні.
4. Концепція економічної та соціальної нерівності.
5. Концепція стиснення простору.
6. Концепція ТВК в регіональному розвитку України.
7. Регіональні кластери в Україні.
8. Перцепційні стереотипи регіонів в Україні.
9. Перцепційні стереотипи суспільно-географічних макрорайонів в Україні.
10. Прикордонна ідентичність.
11. Досвід аналізу регіональних проблем в країнах ЄС.
12. Досвід аналізу регіональних проблем в США і Канаді.
13. Індикатори конкурентоспроможності регіонів України.
14. Індикатори загроз економічній безпеці регіонів України.
15. Депресивні території в Україні.
16. Проблеми депопуляції та старіння населення у регіонах України.
17. Політична ситуація в Україні: регіональні аспекти.
18. Індикатори загроз соціальній безпеці регіонів України.
19. Функції державного управління регіональним розвитком в Україні.
20. Регіональна політика в Україні.

7. Система оцінювання курсу

7.1. Шкала оцінювання

Поточне опитування, тестування та самостійна робота	Максимальна кількість балів
Змістовий модуль 1	
Т 1	3
Т 2	6
Т3	6
Т 4	4

T 5	4
T 6	4
T 7	3
Сума	30
Змістовий модуль 2	
T 8	4
T 9	4
T 10	5
T 11	5
T 12	5
T 13	7
Сума	30
Іспит	40
Всього	100

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

7.2. Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- контрольні роботи;
- реферати;
- розрахункові, графічні, розрахунково-графічні роботи;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

7.3. Форми поточного та підсумкового контролю

Формами поточного контролю є письмова (практична, контрольна) робота, відповідь студента та ін.

Формою підсумкового контролю є іспит.

8. Рекомендована література:

Основна література:

1. Возняк Г.В. Сучасні теорії та парадигми регіонального розвитку: практичний вимір для України // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 5. – С. 671-677.
2. Дегтярова І. Теорії регіонального розвитку та їх еволюція як основа сучасного регіонального управління // Вісник НАДУ. Серія: Регіональне управління та місцеве самоврядування. – С. 141-148.
3. Лісовський С. А. Основи сталого (збалансованого) економічного, соціального, екологічного розвитку. – Житомир, 2007. – 108 с.
4. Медвідь В.Ю. Сучасні концепції та теорії економічного регіонального розвитку // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2013. - № 2 (71). – С. 66-70.
5. Медвідь В.Ю. Наукові парадигми сучасного регіонального розвитку // Економіка та держава. – 2013. - № 4. – С. 36-38.
6. Оновлена стратегія збалансованого розвитку ЄС. Серія «Європейська інтеграція». – 2016. - № 7. – 36 с.
7. Приходченко Т.А. Теорії та концепції регіонального розвитку // Ефективна економіка. – 2016. - № 9.
8. Програма навчальної дисципліни «Сучасні концепції регіонального розвитку» / Укл.: Мезенцев К.В. – Харків, ХНУ ім. В. Каразіна. – 12 с.
9. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року (проект). Серія «Збалансований розвиток». – 2017. - №8. – 44 с.

Додаткова література:

10. Барановський М.О. Наукові засади суспільно-географічного вивчення сільських депресивних територій України. – Ніжин, 2009. – 396 с.
11. Безпека регіонів України і стратегія її гарантування. – Т.1. Природно-техногенна (екологічна) безпека / За ред. Б.М.Данилишина. – К.: Наукова думка, 2008. – 391 с.
12. **Джаман В. О.** Регіональні системи розселення: демогеографічні аспекти: Монографія. – Чернівці: Рута, 2003. – 392 с.
13. **Джаман В. О.** Методологічні засади дослідження відповідності систем розселення територіальній структурі суспільно-географічних комплексів // Економічна та соціальна географія: Наук. зб. – К., 2004. – Вип. 55. – С. 87-92.
14. **Джаман В. О.** Міста – опорні центри територіальних систем розселення слабоурбанізованих регіонів (на матеріалах Західної України) // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. Вип. 199: Географія. – Чернівці: Рута, 2004. – С. 116-124.
15. **Джаман В.О.** Територіальна структура систем розселення – каркас просторової організації суспільно-географічних комплексів // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії: Зб. наук. праць. – Вінниця: Антекс – УЛТД, 2004. – Вип. 4. – С 101-107.

16. **Джаман В.**, Гігейчук С. Суспільно-географічне районування території України: історія та перспективи // Історія української географії та картографії. – Тернопіль, 2007. – С. 134-138.
17. Доценко А.І. Територіальна організація розселення (теорія та практика). – К.: Фенікс, 2010. – 536 с.
18. Дронова О., Запотоцький С. Сучасне природокористування: суспільно-географічний контекст. Навчально-методичний посібник. – К.: Прінт-сервіс, 2018. – 214 с.
19. Запотоцький С.П. Регіональна конкурентоспроможність: Суспільно-географічні засади формування: Монографія. – К.: Бізнес Медіа Консалтинг, 2012. – 424 с.
20. Заставецька Л.Б. Системи розселення і геопросторові проблеми вдосконалення адміністративно-територіального устрою України: Монографія. – Т.: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. – 331 с.
21. Захарченко В.І. Трансформаційні процеси у промислових територіальних системах України: Монографія. – Вінниця: Гіпаніс, 2004. – 547 с.
22. Інноваційно-інвестиційна і технологічна безпека трансформації регіональних економічних систем. / За ред. М.А. Хвесика. – К.: Наукова думка, 2013. – 487с.
23. Маруняк Є.О. Глобалізація та її вплив на розвиток регіонів України. – К.: Реферат, 2007. – 224 с.
24. Мезенцев К.В. Регіональне прогнозування соціально-економічного розвитку: Навч. посібник. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2004. – 82 с.
25. Мезенцев К.В. Суспільно-географічне прогнозування регіонального розвитку: Монографія. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2005. – 253 с.
26. Мезенцев К.В., Підгрушний Г.П., Мезенцева Н.І. Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність та поляризація: Монографія. – К.: Прінт Сервіс, 2014. – 132 с.
27. Пилипенко І.О. Мальчикова Д.С. Методики суспільно-географічних досліджень (на матеріалах Херсонської області): Навч. посібник. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2007. – 112 с.
28. Підгрушний Г.П. Промисловість і регіональний розвиток України: Монографія. – К.: Інститут географії НАН України, 2009. – 300 с.
29. Пістун М. Д., Мезенцев К. В., Тьорло В. О. Регіональна політика України: суспільно-географічний аспект: Монографія. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2004. – 130 с.
30. Пістун М. Д., Мельничук А. Л. Сучасні проблеми регіонального розвитку України: Навч. посібник. – 3-е видання. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2013. – 290 с.
31. Смаль В. В. Трансформація господарства постіндустріальних країн: наукові засади суспільно-географічного дослідження. – К.: Київський нац. ун-тет імені Тараса Шевченка, 2011. – 370 с.
32. Територіальна структура господарства і розселення населення в Україні. / За ред. В.П. Нагірної – К., 2010. – 280 с.

33. Трансформація структури господарства України: регіональний аспект: Монографія / За ред. Г.В. Балабанова, В.П. Нагірної, О.М. Нижник. – К.: Міленіум, 2003. – 404 с.
34. **Dzhaman V.** Big towns: Territorial-Functional Organization and Strategy of Development (the Case of Chernivtsi) / Dzhaman V., Koliadynsky P. – Saarbrücken : LAP LAMBERT Academic Publishing, 2015. - 226 p.
35. **Dzhaman V.** Technical approaches to the geographical investigations of the dynamics of socio-economic condition of the rural settlements during the transition period (based on the example of Ivano-Frankivsk region, Ukraine) / V.Dzhaman, I. Kovbas, Ya. Dzhaman. // Lucrarele Seminarului Geografic «Dimitrie Cantemir» (Dimitrie Cantemir Geographic Journal – англ.)/ - 2015. - Vol. 39, № 1. – P. 99-108.
36. **Dzhaman V.**, Czaplinska A., Dzhaman Ja. International functions large Cities of Ukraine (on the Chernivtsi Example) // Slupskie Prace Geograficzne . – Nr. 14.- Slupsk: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej w Slupsku, 2017. – S. 61-37. Czaplinski P., **Dzhaman V.** Problems of the Ukrainian labor market // Journal of Geography, Politics and Society. – 2019. – Vol. 9, № 4. – P. 24-34.

Розробник:

д. геогр. н., професор Джаман В.О.